

Miljöpåfrestningar och psykisk ohälsa

Sigurd Dvoretzky

THOMAS S LANGER and STANLEY T MICHAEL: *Life Stress and Mental Health, The Midtown Manhattan Study*, The Free Press of Glencoe, New York 1963.

Det är närmast ogörligt för en socialmedicinsk tidskrift att tillfredsställande täcka bevakningen av den väldiga mängden av nyutkommen socialmedicinsk litteratur. Icke minst på grund av detta finns det anledning att uppmärksamma böcker som är aktuella utan att därför vara nyutkomna.

Psykolog Sigurd Dvoretzky, Göteborg, har med denna artikel velat fästa fleras uppmärksamhet på en modern socialpsykiatrisk klassiker — The Midtown Manhattan Study — aktuell särskilt mot bakgrunden av det ökade intresset för "dold psykisk ohälsa" och för "multiproblemfamiljer".

Man ägnar större uppmärksamhet än tidigare åt multiproblemfamiljernas situation. Ett exempel på detta är inrättandet av sådana socialbyråer, där familjen som helhet blir föremål för behandling. Ett annat exempel är de försök, som gjorts från Barnbyn Skå att låta en terapeut flytta hem till familjen för att under en tid hjälpa den med samlevnads- och uppfostringsproblem.

Forskningen kring multiproblemfamiljerna har även intensifierats. Denna forskning har en del karakteristiska drag. — Den sker utifrån ett flerdimensionellt betraktelsesätt. Asocialitet relateras således inte endast till en utan till flera tänkbara bakgrundsfaktorer. — Faktorer, som tidigare betraktats som tämligen enhetliga, delas upp ytterligare. Barn med anpassningssvårigheter kommer inte sällan från skilsmäsohem. Man noterar emellertid inte endast, om föräldrarna skilts eller ej utan även vad som föregått skilsmässan, hur man tagit hand om barnen efter skilsmässan etc. — Man studerar inte endast en generation utan flera för att bedöma, hur problemen inom familjen vuxit fram.

Man nöjer sig inte endast med genomgång av multiproblemfamiljernas registerhandlingar utan kompletterar med intervjuer, speciellt för att få

klarhet i relationerna mellan familjemedlemmarna. — Alla bakgrundsfaktorer är inte lika betydelsefulla. Genom statistiska metoder beräknar man den relativa betydelsen hos dessa för uppkomsten av multiproblem.

Den dolda psykiska ohälsan

Det finns multiproblemfamiljer, som inte blivit föremål för myndigheternas ingripande. Man bedriver en uppspårande verksamhet för att beräkna förekomsten av latent psykisk ohälsa ute i samhället. Det kan ske på flera sätt. *Hagnell: A perspective study of the incidence of mental disorder* (1966) är ett studium av ett helt samhälle, *Jonsson-Kälvesten: 222 Stockholmspojkar* (1964) av ett slumpmässigt urval och *Jonsson: Delinquent boys, their parents and grandparents* (1967) av anhöriga till en grupp pojkar, som samhället omhändertagit.

År 1963 utkom *Langner-Michael: Life stress and mental health: en undersökning av den psykiska hälsan hos 1660 personer i Midtown i New York i åldern 20—59 år*. Undersökningen skedde framför allt genom intervjuer. Den psykiska ohälsan relaterades till stressfaktorer under a) barnoms- och uppväxtåren och b) i vuxen ålder. Den-

na undersökning har en uppläggning, som påminner om de ovan nämnda. Några resultat från Langner-Michaels undersökning kan därför vara värda att omnämna.

Föräldraskap som stressfaktor

Den största riskfaktorn under a) var *negativ inställning till föräldrarna*. Det var speciellt ödesdigert, om föräldrarna var både dominerande och rejekterande, d.v.s. straffade barnen strängt och dessutom visade, att de inte tyckte om dem.

Den näst största riskfaktorn under a) var *gräl mellan föräldrarna*. Ständiga gräl mellan föräldrarna är alltså till stor skada för barnen, även om familjen i yttre mening är fullständig. — De barn, som ofta *grälat med föräldrarna*, hade som vuxna sämre psykisk hälsa än de, som sällan eller aldrig grälat med föräldrarna. I socialgrupp 2 var den psykiska hälsan dock sämre hos dem, som aldrig grälat med föräldrarna, när de var barn än hos dem, som sällan grälat med dem.

I socialgrupp 3 utgjorde *moderns död* en större riskfaktor för barnen än *faderns död*, medan förhållandet var omvänt i socialgrupp 2.

Skilsmässa var förenat med större risk för psykisk ohälsa, om barnen var under 7 år vid skilsmässan än om de var 7—15 år. — Skilsmässa utgjorde ett större riskmoment för barn i socialgrupp 3 än i övriga socialgrupper. — Grubblande över skilsmässoproblem korrelerade starkt med psykisk ohälsa. De, som själva upplevt skilsmässa mellan föräldrarna, grubblade oftare över skilsmässoproblem än de vilkas föräldrar inte var skilda. — Om den kvarvarande föräldraparten *gifte om sig efter skilsmässan*, medförde det större risk för psykisk ohälsa hos barnen i alla socialgrupper. Risker var störst för pojkarna, om fadern gifte om sig och för flickorna, om modern gifte om sig.

Om *modern* hade *heldagsarbete utom hemmet*, ökades risken för psykisk ohälsa hos barnen i alla socialgrupper. Däremot hade deltidsarbetande mödrar i socialgrupp 1 och 3 psykiskt friskare barn än heltids- eller icke yrkesarbetande mödrar i dessa socialgrupper.

Man noterade, om föräldrarna hade något eller

några av 10 *psykosomatiska besvär* (t.ex. astma eller högt blodtryck). Det blev inget samband mellan fädernas besvär och barnens psykiska ohälsa, inte heller mellan besvären hos mödrarna i socialgrupp 1 och barnens psykiska ohälsa. I socialgrupp 2 steg risken för barnen brant, om mödrarna hade fyra eller fler av de psykosomatiska besvären. Motsvarande siffra nåddes i socialgrupp 3 redan vid två symtom.

Följande stressfaktorer i vuxen ålder

hade samband med psykisk ohälsa: grubblande över om man trivdes på sin arbetsplats, om man klarade sitt arbete, om man uppnått tillräckligt hög social status och — i förekommande fall — om man klarade äktenskap och barnuppfostran.

Personer i socialgrupp 3, som enligt egen utsago hade *dålig hälsa*, hade färre sjukhusvistelser än motsvarande personer i socialgrupp 1 och 2.

Nyhyttan

Kurort och enskilt sjukhem

Storslagen bergslagsnatur — utmärkta promenadvägar — hög och torr barrskogsluft — sjukgymnastik — massage — bad.

Överläkare: Med. Dr G. Smårs.

Behandling av invärtes sjukdomar, mag- och tarmsjukdomar, hjärt- och blodtryckssjukdomar, reumatiska åkommor. Konvalescens och rekreation. Prospekt och upplysningar genom rumsbeställningen. Tel. 0587/604 00

Postadress: Fack 65, JÄRNBOÅS.